OM OLLONBORRARNE

AF

SVEN LAMPA.

Bland de skadeinsekter, som icke allenast under de sista åren utan äfven för lång tid tillbaka sedan låtit mycket tala om sig, är ollonborren otvifvelaktigt den förnämsta. Dess utseende och lefnadsvanor äro tämligen allmänt bekanta, och blir det därför öfverflödigt att här lemna en utförligare beskrifning rörande dem. Af samma orsak har jag hittills underlåtit att, såväl vid sammankomster som uti tidskrifter, beröra dessa skadedjur. Nu för tillfället anser jag mig dock manad eller så godt som nödgad härtill, eftersom desamma för närvarande gifvit upphofvet till en snart sagdt brännande fråga för våra sydligaste landskap, hvilken antagligen i viss mån kommer att beröra hela landet. Under sådana förhållanden kan saken ej få halka förbi entomologiska föreningens uppmärksamhet, utan blir det hennes pligt att med intresse följa densammas utveckling och om möjligt medverka till en god utgång. Föreningen är visserligen ej ännu i den ställning att kunna aktivt ingripa, men hon både kan och bör lemna sitt moraliska understöd, där sådant kan vara af behofvet påkalladt.

Om vi jämföra de visserligen torftiga upplysningar, som stå till buds från längesedan gångna tider, med dem vi ega från sista åren, så blir omdömet otvifvelaktigt detta: att hos oss liksom i Danmark ollonborrsvärmarne och larvernas härjningar allt mer tilltaga och visa en tendens att småningom utbreda sig öfver

förut skyddade områden. Låt vara att skadedjuren kunna uppträda periodiskt och visa sig mindre talrikt den ena tiden än en annan på en och samma trakt; men ett faktum synes det emellertid vara, att då de sedermera återkomma i myckenhet, antalet och larvskadan blir långt större än någonsin förut.

Såsom exempel på ollonborrarnes utbredning må anföras, att första gången de omnämnas såsom skadedjur hos oss, nämligen 1776, synas de intagit ett mer inskränkt område, nämligen sydligaste Halland; år 1833 hafva de uppnått Halmstadstrakten och i början af sjuttiotalet äro de i närheten af Varberg. 1887 voro de ännu talrikare norr om Halmstad, än i södra delen af länet, och insamlades i stor mängd, åtminstone så långt norr ut som i Fjärås helt nära Kungsbacka. I Kristianstads län hafva de uppträdt i stor myckenhet sedan en längre tid tillbaka, men förnämligast uti de trakter, som ligga på sluttningarne af Hallandsås, där Bjäre härad har ansetts nästan som deras urhem. Så småningom hafva de likväl utbredt sig längre åt sydost och äro nu besvärliga i Kristianstads norra omgifningar samt ännu längre öster ut till och med i närliggande delar af Blekinge, där man för tjugu år sedan knappast hörde talas om dem. Hvar den slutliga gränsen för deras framryckande är belägen torde ännu vara omöjligt att bestämma, men troligt är, att den kommer att framflyttas så långt jordmånen är lämplig, hvilket ju är förhållandet i närbelägna, större sträckor af Blekinge, Småland och Vestergötland. Förr var deras vistelseort mer begränsad och inskränkte sig till de sandiga trakterna i Halland och Skåne, där alfven af naturen är genomsläppande och lemnar torra vinterqvarter; numera är förhållandet ett annat, sedan en djupare och omsorgsfullare afdikning och torrläggning genomförts litet hvarstädes.

Af nyss anförda förhållanden torde det blifva tydligt för en hvar, att kraftiga åtgärder äro af nöden, om skadedjurens öfverhandtagande i våra sydliga provinser skall kunna förebyggas; ty den tid *kan* komma, då jordbruk där i en del trakter eljes blir nästan lönlöst. Men bemödandena kunna ej blifva tillfyllestgörande, om de skola helt och hållet bero på den enskilda uppoffringen, utan måste blifva samfäldta och obligatoriska. Statens och kommunernas mellankomst, liksom i Danmark genom lagen af den 1 april 1887, måste anlitas, om något verkligt godt resul-

tat skall kunna åstadkommas. Ofvannämda författning påbjuder, att i de trakter inom landet, där man kan antaga, att ollonborrar skola förekomma i större mängd, kan inrikesministeriet anbefalla insamling och ödeläggelse af lefvande ollonborrar. Påbudet sker genom amtet till de af ollonborrar hemsökta kommunerna, på hvars styrelse verkställigheten hvilar. Hvar och en jordinnehafvare bör själf verkställa insamlingen å sitt område, men underlåter han detta, eller gör det ofullständigt, tillkommer det kommunalnämden att taga hand om arbetet. Lägger han hinder i vägen för insamlingen, straffas han med böter af från 10 till 100 kronor, hvilka tillfalla kommunalkassan.

Utgifterna för insamlingen och dödandet af ollonborrarne förskotteras af kommunen, som sedermera återbekommer hälften af utlägget från statskassan och en fjärdedel genom amtsrepresentationen.

Detta är nu hufvudinnehållet af ollonborrelagen i Danmark, och verkningarne däraf visade sig redan samma år den utkom. Ollonborresvärmarne voro då omåttliga och insamlingen medförde i 411 kommuner ett resultat af tretusen, 755 millioner, 473 tusenfemhundra ollonborrar, hvarför utgifterna uppgingo till 662,018 kr., 43 öre. Häruti deltog statskassan med ej mindre än 330,049 kr., 98 öre.

Förhållandena äro här visserligen något annorlunda beskaffade än i Danmark, ty där är nästan hela landet utsatt för ollonborrhärjningarne, och statsbidragen komma härigenom till nytta för alla landsdelar. Hos oss är det däremot ännu endast sådana provinser, hvilka kunna räknas bland de bäst lottade, som äro utsatta för härjningar, och mången kan härigenom hysa den öfvertygelsen, att de böra kunna hjälpa sig själfva. Men om egendomar där, i följd af upprepade härjningar, skulle, liksom i Danmark skett på flera ställen, till den grad utarmas, att ingen vågar köpa dem, och kronoarrendatorerna ej mäkta betala sina arrenden, då kommer hela landet att få vidkännas följderna af minskade statsinkomster och indirekt lida genom ollonborrarnes framfart. Härtill må slutligen läggas en omständighet, hvilken litet hvar torde känna, som något sysselsatt sig med iakttagelser på närmare håll, nämligen den, att utan statens ingripande, en verkligt fruktbringande förföljelse af ollonborrarne aldrig torde

komma till stånd, ty därtill fordras, att insamlingen skall ske med kraft äfven å sådana glest bebodda och fattigare områden, hvars innehafvare hvarken ega tillräckliga arbetskrafter eller penningemedel, för att som sig bör verkställa densamma.

Då denna vigtiga fråga antagligen inom kort blir hänskjuten till statsmakternas ompröfning och afgörande, vore det kanske ej utan betydelse, om ett uttalande af denna förening komme att offentliggöras, eftersom hon i vissa afseenden torde kunna betraktas såsom en auktoritet, hvars ord borde ega något värde.

Innan jag lemnar detta ämne, torde en eller annan erfarenhet från vistelsen uti de af ollonborrarne hemsökta trakterna få omnämnas. Det är klart att min uppmärksamhet skulle fästas förnämligast på de medel, som vore användbara mot dessa skadedjurs härjningar och först och främst på sådana, som redan blifvit förordade och efter hvad det påståtts med framgång använda. Uti mitt lilla arbete om ollonborrarne omnämdes ett par dylika, som helt nyligen blifvit i tryck rekommenderade, och det ena af dem förordades till och med till försök. Detta hade, som det uppgafs, med framgång användts i Frankrike och bestod däruti, att i jorden nedfördes medelst en därtill lämplig spruta 6 gram benzin pr qvadratmeter, till ett sådant djup, att benzinen kom något under det jordlager, där larverna vid tillfället befunno sig. För att utröna hvilken inverkan detta starkt luktande ämne skulle utöfva på larverna, indröp jag några droppar däraf uti en bleckask, där en qvantitet jord och en larv förut befunno sig, samt påsatte det ganska tätt slutande locket. Dagen därpå aftogs detta, och larven befann sig, menskligt att se, uti högönsklig välmåga, oaktadt benzinlukten ännu var ganska intensiv. Operationen förnyades därför ännu en gång, men medförde enahanda resultat. Detta experiment ansåg jag tillfyllest för att öfvertygas om, att 6 gram benzin, fördelade på två ställen uti ett jordstycke af en qvadratmeters yta, ej skulle kunna uträtta något, synnerligast då larven där har tillfälle att aflägsna sig ifrån det ställe, där luktämnet placerats, och därigenom lättare undgår inflytandet däraf.

Ett annat medel, hvars verksamhet jag redan förut betviflat, och som äfven skall förskrifva sig från Frankrike, består uti fångstgropar af 30 centimeters diameter och djup, hvilka fyllas

med halfbrunnen kreatursspillning på försommaren och sedan längre fram visiteras, hvarvid en ansenlig myckenhet ollonborrelarver skola ertappas uti gödseln. Vid Bonarp i Skåne kom jag i tillfälle att undersöka ett litet fält, som hyste en myckenhet larver och hvarpå funnos såväl smärre gödselhögar som lemningar efter betande kreatur, men kunde ej finna att dessa utöfvade någon starkare dragningskraft på larverna, utan funnos de vida talrikare under grästufvor, än å de förstnämda ställena. Jag blef äfven iståndsatt att närmare granska ett slags larver, som vid första påseendet voro förvillande lika ollonborrlarver af ett års ålder och hvilka påträffades under en sten, där animalisk gödsel förefanns. Vid undersökningen af dessa öfvertygades jag dock snart om, att de voro af annat slag, troligen larver af en större *Aphodius*-art, hvars käkar ej äro mejselformiga som ollonborrarnes, utan försedda med en knöllik tand innanför spetsen.

Fransmannen, som uppfunnit ofvannämda fångstmetod, var antagligen ingen erfaren entomolog och hade säkerligen förtegat sitt rön, om han låtit sakkunnigare person närmare undersöka fångsten.

För att utröna hur länge ollonborrelarver kunna lefva under vatten, fyllde jag därmed ett dricksglas och ditlade 5 stycken larver, nyss plockade från marken. Den första upptogs stel, men med bibehållen färg, efter 24 timmar, den andra efter 30, den tredje efter 48, den fjärde efter 60 och den femte efter 96 timmar, d. v. s. fyra hela dygns förlopp. Alla började visa lifstecken, så snart vattnet på kroppsytan bortdunstat, och voro efter en kort stunds förlopp lika lifliga och krya som någonsin, samt lefva ännu i denna stund, insperrade i en glasburk, fylld med jord.

Uti afhandlingar rörande ifrågavarande skadedjur, förekommer vanligtvis det påståendet, att dess larver ej kunna uthärda solljuset, utan inom kort dö, om de utsättas därför. För att bli förvissad om hur härmed förhöll sig, insamlades några exemplar, hvilka lades på en lös trädgårdsrabatt under en timmes tid. Solljuset var därunder ej mycket intensivt och syntes bekomma dem föga, hvarför de flyttades till en berså och placerades på den där befintliga, grusbetäckta marken. Numera sken solen fullständigt och upphettade marken i hög grad. Här uthärdade tre af larverna i $1\frac{1}{2}$ och den fjärde uti två timmar, innan hudens

mörkare, nästan svarta färg tillkännagaf att lifvet flyktat. Deras bemödanden att nedkrypa i jorden lyckades dock ej, och skulle så alltid vara fallet, när de äro utsatta för solskenet, vore detta en mycket god sak, emedan man då vore säker om, att de individer, som under klara och varma dagar af åkerredskapen föras upp på jordytan, där skulle gå sin undergång till mötes.

Genom dessa få och enkla experiment kan man göra sig en föreställning om larvernas förmåga att motstå yttre, ogynnsamma inflytanden och komma till insigt därom, att några medel till deras dödande i jorden knappast torde stå att finna; utan måste man, tills vidare åtminstone, nöja sig med sådana, som visserligen äro besvärliga och kostsamma, men dock ofelbara, nämligen insamling af larverna samt de fullbildade insekterna under svärmningsåren. Ett annat hjälpmedel, som nog borde kunna kraftigt bidraga till skadedjurens hållande inom tillbörliga gränser, kan kanske bestå däruti, att för närvarande nästan nakna skogs- eller hedmarker, som ligga så godt som värdelösa, men äro ett kärt tillhåll för ollonborrarne, besås med barrträdsfrön eller planteras, och lockplatser å lämpliga ställen å fälten upprättas, där honorna erhålla den förmånligaste lokalen för äggläggningen, och där afkomman lätteligen kan förgöras. Att närmare utveckla detta, torde dock blifva allt för tröttande, hvarför det nu måste förbigås, för att möjligen en annan gång anföras.

RÉSUMÉS.

(Page 217 du texte.)

S. Lampa: *Les Hannetons.*

M. S. Lampa donne l'histoire de l'arrivée et des ravages des hannetons en Suède, et mentionne quelques-uns des moyens employés à l'étranger et dans notre pays pour s'en débarrasser autant qu'il est possible de le faire.